

Kuva: Laura Niemi.

Eeva-Leena Seppänen 1962–2014

Dosentti, suomen kielen yliopistonlehtori Eeva-Leena Seppänen menehtyi vaikeaan sairauteen juuri 52 vuotta täytettyään. Tiedeyhteisö menettää Seppäsessä uutta luovan keskusteluntutkijan, etevän semantiikan tutkijan ja ammattitaitoisen leksikografian.

Seppänen tuli ylioppilaaksi Imatran yhteiskoulusta vuonna 1981 ja suoritti opintonsa Helsingin yliopistossa. Filosofian kandidaatiksi hän valmistui vuonna 1989, lisensiaatiksi 1996 ja puolusti 1999 väitöskirjaansa *Läsnäolon pronominit: Tämä, tuo, se ja hän viittaamassa keskustelun osallistujaan*. Opiskeluaikaanaan vuosina 1986–1990 Seppänen työskenteli tutkimusavustajana ja tutkijana ensimmäisessä suo-

malaisessa, Suomen Akatemian rahoittamassa keskusteluntutkimushankkeessa ”Suomalaisen keskustelun keinoja”. Jatko-opintoja hän harjoitti vuosina 1995–1998 tutkijakoulussa ”Kielellinen merkitys ja sen prosessointi”. Tutkijan ja opettajan tehtävien välissä Seppänen ehti työskennellä runsaat pari vuotta Kotuksen sanakirjaosastolla murre-sanakirjan toimittajana.

Jo tutkimusavustajana Eeva-Leena Seppäsen erityistaidot pääsivät esiin. Niin sanottua Alko-aineistoa litteroidessaan hän perehtyi eri tapoihin merkitä puhetta paperille, ja hänestä tuli tarkka ja oivaltava litteroija, joka ensimmäisenä suomalaisena kehitti tavan merkitä keskustelijoiden katseet mukaan kirjainnok-

seen. Seppäsen teoreettinen kiinnostus liittyi luontevasti tähän käytännön työhön. Erinomaisessa väitöskirjassaan, joka käsitteli henkilöön viittaavia 3. persoonan persoona- ja demonstratiivipronomineja, hän otti huomioon myös puhujien katset ja todisti, että pronomineilla *tämä* ja *tuo* ei niinkään osoiteta puhujien välisiä spatiaalisia suhteita kuin merkitään ja luodaan läsnäolijoiden puhujastatuksia. Tutkimustaan varten hän oli perehtynyt sosiologi Erving Goffmanin ajatteluun, ja hän alkoi pohtia näiden indeksisten keinojen asemaa niin sanotun osallistumiskehikon avulla. Yksi Seppäsen tuloksista oli, että yksioikoinen kahtiajako 1. ja 2. persoonan puheaktipronominien ja demonstratiiviksi kutsuttujen pronomien välillä ei saa tukea empiriasta. Tutkimus on myös typologisesti arvokas osoittaessaan, millä tavoin suomen erisnimien käyttö ja pronomien viittaaminen poikkeavat indoeurooppalaiskielten käytännöstä. Itse hän huomautti teoksensa lopussa, että keskusteluanalyysin vahvuudeksi voi osoittautua se, että se tulee kielentutkimuksen ulkopuolelta ja voi sellaisena auttaa välttämään kielentutkimuksessa itsestäänselvyksiksi muuttuneita luutumia.

Yhden itsestäänselvyiden historiaa Seppänen selvitti Ilona Herlinin kanssa artikkelissaan ”Partikkeli fennistiikassa” (*Virittäjä* 107). Kirjoittajat osoittivat, miten fennistiikassa oli ajautettu havaintoja vastaan sotivaan partikkelikäsitteeseen.

Aikamuotojen semantiikkaan Seppänen pureutui artikkelissaan ”Suomen perfektin merkityksestä keskusteluaaineiston valossa” (*Virittäjä* 101), jossa hän osoitti, että suomen perfektin käyttö arkikeskustelussa on yhteydessä sen muistakin kielistä havaintuihin perusmerkityksiin. Uutena tietona Seppänen toi esiin perfektin keskustelun rakennetta ja osallistumiskehikkoa säätelevän funktion.

Seppäsen ennakkoluulottomuus ja laaja-alaisuus kävi myös ilmi yhteistyöstä, jota hän teki muita kielitieteen haa-

roja edustavien tutkijoiden kanssa. Hän oli peruskoulutukseltaan keskusteluanalytikko, mutta halukas ja kiinnostunut laajentamaan kompetenssiaan teemmällä yhteistyötä kognitivistien, sosiolingvistien ja vuorovaikutuslingvistiikan edustajien kanssa. Hän toimi yhtenä kantavana voimana ”Merkitys, tilanne ja toiminta” -työryhmässä, jossa yhdistettiin varsin innovatiivisesti kognitiivisen kielitieteen ja keskusteluntutkimuksen traditioita ja tapoja lähestyä kieltä.

1990-luvun loppupuolella Seppänen aloitti pitkään jatkuneen kansainvälisen vuoron jatkoja ja lauseyhdistelmiä koskevan tutkimusyhteistyön. Hän osallistui Ritva Lauryn kanssa niin sanottuja inkrementtejä eli lisäyksiä käsittelevään tutkimushankkeeseen, josta myöhemmin kehittyi lauseyhdistelmiä koskeva, monien eri kielten tutkijoita yhdistävä hanke, jossa tärkeiksi aiheiksi nousivat konjunktioiden ja partikkelien välinen raja sekä alisteisuuden käsite. Seppäsen, Lauryn ja myöhemmin Aino Koiviston kiinnostuksen kohteena oli tässä projektissa suomen *että*-sana. Tähän tutkimusyhteistyöhön Seppänen toi paitsi vankan keskusteluntutkimuksen tuntemuksensa, myös kiinnostuksensa kielioppia kohtaan. Seppäsen tarkka silmä, tinkimättömyys ja rehellisyys tutkijana sekä hänen yhteistyökykynsä olivat korvaamaton avu tälle tutkimushankkeelle.

Eeva-Leena Seppänen oli perusteellinen ja pysyvä tuloksia tuottanut tutkija. Ennen väitöskirjaansa hän oli poikkeuksellisesti julkaissut jo kahdeksan artikkelia. 2000-luvulla hän julkaisi opetusensa ohella säännölliseen tahtiin; vakavan sairauden takia moni uusi idea ja yhteistyöhanke jäi ajattelun tasolle. Sekä kirjoittajatoverit että Kotuksen sanakirjaosaston toimittajakollegat muistavat Seppäsen kannustavana ja syvällisenä keskustelijana, kirkkaan ilmaisun tavoittelijana ja tinkimättömänä itsestäänselvyksien purkajana.

Seppänen ehti toimia yliopistonlehtorin virassa Helsingin yliopistossa yli kymmenen vuotta. Opettajana hän oli pidetty, taitava ja monipuolinen kanssakeskustelija, jolle opiskelijat olivat kollegoja. Keskusteleva ilmapiiri ja opettajan rohkea läsnäolo sai opiskelijat luottamaan itseensä ja löytämään oman äänensä. Tästä osoituksena ovat muun muassa Seppäsen ohjauksessa ripeään tahtiin valmistuneet gradut. Myös syvälinen analyysitaito ja aidon aineiston arvostus välittyivät hänen opetuksessaan.

Yliopistossa opettajalla on laaja vapaus ja vastuu omasta opetuksestaan. Seppäsen toiminta osoitti, että yksilöllinenkin osaaminen kasvaa parhaiten yhteisössä. Hänelle olivat tärkeitä yhteistyö ja avoimuus opetuksessa ja sen suunnittelussa, ja hän olikin aloitteentekijä esimerkiksi ”opekahvien” käynnistämisessä. Näissä epämuodollisissa tapaamisissa pohdittiin opetuksen hyviä käytänteitä ja ratkaisuja ongelmiin. Hän edisti muutenkin opetuksen arjesta keskustelemista ja reflektointia. Seppänen opetti yhteisiä kursseja monien opettajien kanssa ja suunnitteli yhteisiä sisältöjä, menetelmiä ja materiaaleja vielä useampien kanssa. Monen opettajakollegan mapit ja sähköiset oppimisalustat kantavat vielä pitkään muistoja yhteisestä tekemisestä.

Suomen kielen opettajana Seppänen oli monipuolinen ja aina avoin kokeilemaan paitsi uusia sisältöjä myös uusia metodeja. Hän korosti opetuksen tärkeyttä yliopistonlehtorin toimenkuvassa ja pohti itsekin paljon opetuksen arvostusta ja asemaa koko yliopistoyhteisössä. Henkilökohtaisessa toiminnassaan hän siis toteutti kaikkia niitä tavoitteita, joita Helsingin yliopiston Opettajien akatemia on sittemmin nostanut esille koko yliopistoyhteisön tasolla.

Työyhteisössä Seppänen oli muita tukeva, ongelmatilanteissa ymmärtäväinen ja kriiseissä rauhallinen kollega, joka monissa eri yhteyksissä väsymättä korosti työn ja yksityiselämän välisen tasapainon tärkeyttä.

Seppänen oli myös taitava suomen kielen käyttäjä ja kirjallisen ilmaisun opettaja. Hän toimi monet vuodet ylioppilastutkintolautakunnan äidinkielen jaoksen sensorina. Klassikoksi jää hänen muiden julkaisujensa ohella varsinkin keskusteluaineiston litterointia koskeva artikkeli, joka on edelleen ja oletettavasti tulevaisuudessakin jokaisen puhuttua suomea käsittelevän opinnäytteen lähteenä.

AULI HAKULINEN

RITVA LAURY
etunimi.sukunimi@helsinki.fi